

NØVN

Framhald av síðu 23

sannførdur um, at teir sum onki kundu eta børn. Hesum slapp Petur ikki heilt snikkaleysur burturúr, og eg minnst sum smádrongur, at menn í ramasta álvara tosaðu um, at hann politiskt var merktur av hesum, at treysta tjóðveldishugsjón hansara var rodnað í meira lagi av samstarvinum við kommunistisku kommisararnar um borð á russisku garnabátunum. Seinri, táíð vit gjørdust vinmenn, segði hann mær alla søguna um hetta, og hóast idé'irnar í hugsjón teirra í Kreml kundu tykjast skilagóðar og vælmeinandi, so kundi hansara turkatrúgv á frælsi einstaklingsins aldri her í verðini sáttast við statsterrorin hjá Stalin, sum bara hevði lív lagað, tí at frælsi var skert til minstu mørk. Petur var demokrat. Hinvegin so dámdi honum ómetaliga væl at vera saman við russum sum starvsfeløgum, tað fjaldi hann ikki fyri, og hetta kann hava verið ein orsökkin til eystansinnaðu søgurnar.

Og sjálvur var hann ein forteljari – frásøgumaður - av Guðs náði. Originalur, djúpur og skemtiligur. Samstundis. Tær eru nógv, søgurnar, sum nú liggja undir flagi innanvert Grinkilsá. Í Svørtu Bókini, sum landsstýrið lat gera í fullveldisskeiðnum, hómast spennigarnir, sum eisini herjaðu oyggjar okkara í kalda krígunum. Ein dagin hesin russiski garnabáturin, sum Petur var við, liggur á Molanum í høvuðsstaðnum, verður heitt á Petur um at koma ein túr niðan á Marinustøðina. Tað skuldi ikki standa á, og innar komin fær hann beinanvegin varhugan av, at meiri álvari var í hesum, enn hann væntaði. Eftir einum reyðum leypara verður hann leiddur inn í eitt høli, har triggir stólar standa kring um eitt lítið borð. Tveir menn eru komnir innar undan honum, og hann leggur alt fyri eitt tvey og tvey saman, og skilir skjótt, at hetta eru fregnarar í kalda krígunum, - annar dani og hin amerikumaður. Og teir fara til sakina beinanvegin, ætlanin er at krøkja hann til njósna ímóti Warszawasamgonguni. Sjálvandi gjørdist hann foyur, sá ikki seg sjálvan sum eina James Bond týpu, men so brúktu teir

goggarametoduna, og lótu nakrar dýrar whiskeydropar í ein steyp, sum stóð á borðinum. Hann tók ein slurk, og nú væntaðu teir, at hann gjørdist meira medgjøriligur og munnlættur. Túnatosið helt fram, men táíð hann hómaði botnin í glasinum aftur, mátti hann leggja eina beitu út, og nú segði hann seg hava sæð okkurt undarliga spegilsblankt úti undir væðingini í maskinrúminum, og tað sló ikki falskar mentir, nú oystu teir uppúr fløskuni, sum stóð niður við tí eina borðbeininum. Hann fekk sær ein til hitt beinið og boðaði teimum frá, at hann undir ongum umstøðum ætlaði at svíkja russisku fiskimenninar, sínar lagsbrøður á havinum. Hann takkaði fyri seg, og soleiðis var ein føroysk krimi avlívad í føðingini. Petur hjá Palla gjørdist ongantið spióður.

Eftir hetta var Petur maður, bestimaður og skipari við ymsum skipum. Eitt nú var hann við týskum trolara og við Dáva í Bø við "Magnus Heinason", eldra, á saltfiska-veiði í 1962, 1963 og 1964. Farmasigling royndi hann eisini. Hann var stýrimaður við frystifarmaskipinum "Svanur" hjá Skipafelagnum Føroyar í 1978, og eftir tað arbeidði hann í drúgt áramál á trolvirkinum Vónini í Fuglafirði. Hetta var ein stór menningartíð í hesum reiðskapi, og hann filosoferaði nógv og brúkti sítt góða høvd og sínar drúgvu royndir til tess at finna ógingnar leiðir á hesum móti, og eitt av rationaliseringsmálunum hann striddist við var at fáa eitt segl, seymað á høvuðlínuna, at rigga, Havstovan hevur málið um hendur, og kanska fer tað innispunna tógvið at koma til haldar úr hesum í ókomnum døgum.

Seks dagar fyri Fólkaatkvøðuna í 1946 giftist Petur Elsu Mariu, Essemiu, sum vit rópa hana. Skemtiliga lýsti Bjartalíð hendingina í kirkjuni hendan dagin í desember, hvussu leikur gekst, við Petursa egnu orðum, táíð hann legði leiðina framvið í dansinum úti á Toftum hetta summarið, hann hevði fingið skiparaprógvið frá Føroya Sjómansskúla. Hóast smæðin og ræddur fyri konufólki eydnaðist tað kortini, og í

húsunum tey smíðaðu sær á trøðni hjá Palla, eftir strikum frá Niels Paula í Heimistovu, hava tey livað saman til hendan dagin, táíð hann mettur av døgum legði leiðina inn í tær Himmalsku tjaldbúðirnar. Børn teirra eru 9 í tali: Sólbjörg, Jónhild, Sigmund, Dánial Petur, Poula, Erla, Hallbjörg, Gudny og Brandur. Tey siga samfelt um hann, at hann var jaligur, lívsglaður, takksamur og sterkur í síni trúgv.

Petur var kirkjumaður av tí góða gamla slagnum, hann átti í sær ein magnfullan Guðsótta, sum var ósvitandi. Hetta sæst eisini aftur í lýrisku royndum hansara, eitt nú í nógv sungna sanginum, sum hann eisini smíðaði lagið til. "Tú føddur froyingur friur." Seinasta ørindi er kortfattað líkasum manifestið, sum stendur eftir um hendan hugkveikta mann: "Hann álitid hevur tær givið, tú setir teg aftur í rong, tak róðrið og eingin ivi, vind Merkið á fulla stong." Hann stóð miðskeiðis í føroyskari mentan, jørðildið treyst og kjølfestan dygg, og umframt viðkomandi lesnað, var dansifelagið í Eysturoy hansara mentanarliga oasa, og sum ein modernaður froyingur tók til nú ein dagin, - Leivskvæði var hansara Xfactor.

Umframt alt annað búði í Peturi eisini ein óvanliga rúmlig og sterk politisk dimensjón. Hann var loysingarmaður um ein háls. Hann hevði sjálvur filosoferað seg fram til hesa politisku kreduna, og onkursvegna tóktist tað, sum resonansur var komin í sveiggini ímillum heilan og hjartað. Eg ivaðist onkuntíð í, hvussu rationelt hetta nú var, viðhvørt var yvirvagin emotionel, tað líktist eini veking. Teir gomlu tjóðveldismenninir trúðu uppá frælsið, tí viknaðu teir heldur ongantið í trúnni á, at Republikkin ájavnt og ásamt var hinumegin næstu sýnuna. Tjóðarfrælsið skuldi ikki takast umvegis Excel-ørk og stóðfrøðiligar frymlar, men umvegis hjartað við góðari hjálp frá heilanum.

Tá eg byrjaði mína gongd í Eysturoyar Tjóðveldisfelag, fyri nærur 40 árum síðani, vóru onkrir av teimum gomlu

Petur í aktión og í sínum rætta element

feltsoldátunum hjá Erlendi Patursson, frá 50-árunum, framvegis í vælmaktini. Mær kemur til hugs eina grein, sum Jóanes Nielsen skrivur í Fríu Føroyum í 1985, undir heitinum: "Men úti undir væðingini í hvørjari sál liggur ein berserur og slotar." Hann skrivur: "Formaðurin í Føroya Fiskimannafelag var hin djarvi tjóðveldismaðurin Erlendur Patursson. Men teir, sum trúligast fylgdu honum, vóru innan av tí kongatrúgvu Skálafjørðinum. Menn, ið ofta verða sagdir vera politiska afturhaldið í Føroyum, skutu tá við skørpum eftir kapitalismuni." Og Eysturoyggin gjørdist ein av sterkastu bastiónum Tjóðveldisflokksins, ikki minst Peturi Højgaard fyri at takka. Okkara vegir runnu saman á hesi politisku slóð, samskiptið var nógv og drúgt, og hann var ein áhaldandi kveikjari, sum ongantið lat tey framvið rekandi brúnasiðu skýggini á politiska hválvinum káma fyri málinum, sum treytaleyst var ein føroyskur statur á jøvnum føti við allar aðrar fullveldistjóðir í heimi.

Tað var Petur, sum í eini samrøðu við 14. September, fyri mongum árum síðani, "visualiseraði" letina, sum er úrslitið av donsku ríkisveitingini, ið danir spræna

inn í politisku æðrarnar í Føroyum. Gjald fyri vald. Hann samanbar froyingin við fiskin í einum aliringi. Danir standa á gummibrúgvunum og tveita fódurperlur í kjaftin á teimum, alt eftir tørvi, og sum frálíður draga teir í mun til natúrligu kringumstøðurnar. Tað ræður um at gøllhalda froyinginum í ófrælsinum. Kemur á hol á ringin tiggja teir ikki lív á sama hátt sum smidligi laksurin, ið mjáur fer andvegis rákinum og søkir sær føðina sjálvur.

Petur Højgaard valdi loysingina fragdardagin hin 14. September í 1946, og síðani valdi hann Tjóðveldisflokkinn til sín doyggjandi dag. Hann var ein serliga trúgvur limur í Eysturoyar Tjóðveldisfelag, og hin 18. mai 2008, tann dagin hann snúði sær um 90-ára hvarvið, var hann kosin fyrsti og higartil einasti heiðurslimur felagsins, m.a. við hesum orðum: "Uttantings hava tygum í seksti ára søgu floksins verið ein av alra fremstu oddvitunum. Áhaldandi, ein teirra, sum ongantið boygnaði."

At standa undir kirkjuni á Glyvrum í góðveðrinum hendan dagin, táíð tú vart borin út úr hesum heilaga húsi, ið tú so trúliga hevði vitjað, og sum hevði verið

títt andaliga heim, og syngja Tjóðsangin, eftir at Bjartalíð prestur hevði kastað jørð á, tað var ein flottur jarðiskur endi hjá einum megnarmanni, sum hevur verið mær og so mongum øðrum til kveikingar og íblásturs. Ein frælsiskastali er fallin, ellin tók hann, men tínir klóku og hugdjørvu tankar um eina happadrúgvu føroyska framtíð á egnum beinum doyggja ongantið. Tú hevur ikki livað til fánýtis og fyri at taka afturíftur, so er dyggjasta skorðan undir frælsinum fallin, sagt, tí at eg kenni ongan sum á sama hátt og so tilvitað hevði skilt álvaran í hesum og livdi í pakt við hugtakið. Tú átti mangar leikir á talvborðinum, eisini í lívsins leiki, men nú bleivst tú settur skák í mát í foldarlívinum, mátti Drotturin hinumegin hvarvið – Hann ið øllum valdur, táíð tað kemur til skarpskeringar, tikið sær væl av tær. Hví í friði mín góði vinur Petur Højgaard.

tórbjörn jacobsen